

“ЛИЦАР ЧЕСТІ Й СОВІСТІ”

6 травня ц.р. в Інституті літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України відбулася презентація видання: **Леонід Коваленко. “Ми – люди майбутнього, ми – не минулі”**. Статті, рецензії, щоденники, спогади, поезії, листи / Упоряд. Н.Л.Калениченко, О.Б.Поліщук; вступ. слово М.Г.Жулинського. – Дніпродзержинськ: Видавничий дім “Андрій”, 2008. – 512 с. (Наук. ред. В.Г.Дончик)

Український літературознавець, критик Леонід Миколайович Коваленко (28.II.1922 – 10.VII.1983) – багатолітній співробітник Інституту літератури (1948-1983). Йому належить близько 300 наукових робіт, серед яких – окремі книжкові видання (“Владимир Попов”, 1951; “Поет Андрій Малишко”, 1957; “Андрій Головка”, 1958; “Долаючи відстані й кордони”, 1968; “Мовами світу”, 1984; “Статті

та нариси”, 1987 тощо). Його, людину чесною, щирою вдачі, згадували в Інституті літератури, як і завжди, – тепло і приязно. Напередодні Дня Перемоги вшанували Л.Коваленка ще і як ветерана Великої Вітчизняної (окрім 12 орденів та медалей, мав ще одну “нагороду” війни – осколок у легені, який носив у грудях до кінця життя).

Ще на початку 1980-х років Л.Коваленко сам готував до друку власний “Фронтний щоденник”, “Солдатські спогади”, поезії, листи. Мав задум видати все однією книжкою. Після 1983 року Ніна Луківна Калениченко, дружина Леоніда Миколайовича, продовжила цю справу, підготувала розширений варіант збірника. Однак надрукувати його тривалий час не було можливості. На початку лютого цього року до дня народження Леоніда Миколайовича Коваленка у “Видавничому домі “Андрій” з’явилося ошатне, гарно оформлене видання “Ми – люди майбутнього, ми – не минулі”. Науковий редактор видання Віталій Дончик, упорядник Олена Поліщук внесли значні зміни, поправки, доповнення до тексту, підготовленого раніше.

У виданні вміщено окремі статті та рецензії Леоніда Коваленка про творчість П.Тичини, А.Малишка, О.Гончара, В.Швеця, С.Пушика, М.Гірника, Р.Андріяшика, А.Шамрая, В.Земляка. Надрукований тут і “Фронтний щоденник” – унікальний документ, залишений молодим українським воїном; документ, наповнений деталями щоденного перебігу довгої та жорстокої війни: від прощання дев’ятнадцятирічного Коваленка з Києвом до участі в боях у Заполяр’ї, Карелії, Ленінградській області, Німеччині, Польщі... Як продовження “фронтної теми” ввійшли сюди й “Солдатські спогади та оповіді”. Подано у книжці й поетичні твори Леоніда Коваленка, познайомившись із якими читач відчує відкритість, щирість, людяність, полум’яну вдачу автора. Відвертий, чесний погляд на складний час характеризує й листи Л.Коваленка до товаришів по фронту, до колег-науковців. Окремим розділом у виданні вміщено спогади про Леоніда Миколайовича. Це захоплені розповіді про “лицаря честі й совісті”, як називав Л.Коваленка Олесь Гончар, про людину, яка у важких, екстремальних умовах зуміла зберегти свою совість чистою.

Під час презентації видання “Ми – люди майбутнього, ми – не минулі” тепло,

зворушено згадували про Л.Коваленка *Микола Жулинський, Борис Олійник, Іван Драч, Михайлина Коцюбинська, Сергій Плачинда, Сергій Гальченко, Леонід Горlach, Дмитро Чередниченко, В'ячеслав Брюховецький, Михайло Наєнко, Григорій Штонь* та ін. Кожен спогад залишав розуміння того, що, здавалося б, звичайні риси людської вдачі – чесність, правдолюбство, щирість, гідність у долі Леоніда Коваленка, у жорстких ідеологічних умовах того часу, набули особливої сили та змісту.

Про сильний характер, про чуйність, оптимізм Л.Коваленка через багато років говорили його вчинки, які яскраво закарбувались у пам'яті багатьох, бо відіграли важливу роль у житті не однієї людини. *М.Коцюбинська* пригадала той день, коли її, ще молодого науковця, з ідеологічних причин виключили з Інституту літератури. Тоді, вислуховуючи на вченій раді звинувачення, жоден співробітник не наважився її підтримати. Лише Леонід Миколайович підійшов, узяв під руку й пожартував: "Йдемо додому, конвой е!" Пригадала Михайлина Хомівна й особливе його ставлення до фронтників – людяне, щире, без характерного на той час офіціозу, без усього зайвого, намуленого. Вона, автор видання "Книга споминів" (2007) говорила про важливу роль подібних книжок, унікальної документалістики – індивідуального, живого слова про епоху.

Багатьох молодих науковців Л.Коваленко підтримав у скрутну хвилину своїм оптимізмом, жартом, звичайною увагою, про це зауважили й *С. Плачинда, і В.Брюховецький*.

Говорили і про Л.Коваленка – перекладача, адже перекладав з литовської на українську й казки для дітей, і художні тексти, популяризував прибалтійську літературу ("Литовські народні казки", 1971, 1972; "Литовський гумор", 1972 тощо). *В.Брюховецький* захоплено розповів про своє враження від подорожі до Литви, під час якої познайомився із сім'єю Ольги Градаускенє – сестри Л.Коваленка, – сім'єю, в якій і діти, і чоловік литовці спілкувалися відмінною українською мовою!

Уміння Л.Коваленка пожартувати, його талант до влучного дотепу, іронії – це була особлива тема розмови. Як «анекдот із радянського життя» в Інституті літератури переповідається випадок, який стався на ювілейному вечорі одного із письменників-наклепників. Той у виступі своєму бідкався, вибачався, начебто мало видав, написав за своє життя, на що Л.Коваленко із залу відповів: "Чого ж мало? А двотомник анонімок?!" Сам ніколи не був кар'єристом і не терпів "флюгерства". Іноді, у відповідь на його дотепи, в'їдливо закидали йому про "невелику кількість праць" чи про те, що "засидівся у кандидатах". *М.Наєнко* у своєму спогаді зауважив, що Л.Коваленко покинув писати докторську дисертацію про критику й літературознавство 20-х років ХХ ст., бо не міг сказати всієї правди про той час...

Дружні пародії, написані *В.Дончиком* до ювілею Леоніда Миколайовича, дозволили відчути й "живу" мову жартів Л.Коваленка:

"ПРОМОВА Л.М.КОВАЛЕНКА ПРИ ВРУЧЕННІ ЙОМУ КВІТІВ НА ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ ТА НЕВРУЧЕННІ ПРЕМІЇ У ЗВ'ЯЗКУ З ТИМ ЖЕ САМИМ

Мерсі. Сенк'ю. Міг би сказати й по-німецьки, але утримаюсь. А квіточки – це добре, ...квіточки я люблю!

Премія мені, наприклад, ні до чого. Я її за 20 років жодного разу не одержував і одержувати не збираюсь. Премії вручають «особо активним товарищам», ще й в двох місцях зразу. Я їм особисто не заздрю. Бігать весь час «на полусогнутых»? Кожен раз пуцать цикорію перед начальством.

А ларчик одкривається просто. Їх, мазуриків, розвелось багато, пробитися все важче, і кожен робить гендель як може. Один цадік «свірепствуїть по общественной лінії», інший – «работайть локтями», той наклепи строчить, той пуляєть статейки «чего изволите?» Нам, пролетаріату, втрачать нічого, окрім, як сказав один товариш, «собственных цепей»... Про яку премію розмова?! Не смішіть людей, граждане! Я на постійному цугундері, тільки що, - зразу на карашдаш!"

У презентації взяли участь і земляки Л.Коваленка — односельці з Германівки. Зокрема, *А.Шафаренко* — голова Обухівської районної ради, говорив про повагу людей до Леоніда Коваленка, якого пам'ятають, шанують на малій батьківщині. Так, вулицю Постишева в Германівці перейменовано на вул. Леоніда Коваленка. Пам'ятають і вшановують його в рідній школі; є окрема експозиція, присвячена творчості Л.Коваленка в місцевому краєзнавчому музеї.

Ліна Костенко. Пам'яті Леоніда Коваленка

Обдарував присутністю, побув
тут, серед нас, поусміхався людям.
І жоден шпиль не мавши за Парнас,
сміявся сміхом лагідним і мудрим.

Зробив останній у житті привал.
Його душа прокинеться в легенді.
Як він сміявся, як він жартував! —
життя проживши з кулею в легені.

Ось він іде — ніколи і ніде! —
Лікує слово сміхом від пристріту.
Сьогодні день — такий осінній день —
І Льоня усміхнувся з того світу.

1990 р.

Ліна Костенко і Леонід Коваленко

Матеріал підготувала Олена Поліщук

ТВОРЧІСТЬ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ Й НАЦІОНАЛЬНОМУ ПАРАМЕТРАХ

17-18 квітня 2008 року у Дніпропетровському національному університеті проходила всеукраїнська наукова конференція “Творчість Олеся Гончара в соціокультурному й національному параметрах”, присвячена 90-річчю від дня народження О. Гончара (співорганізатори ДНУ, Інститут літератури ім. Т. Шевченка НАН України).

У роботі конференції взяли участь понад 40 літературознавців із різних регіонів України (Києва, Луганська, Кіровограда, Полтави, Запоріжжя, Дніпропетровська). Пленарне засідання конференції відкрили вітальними промовами ректор Дніпропетровського національного університету акад *М. Поляков* та декан факультету української й іноземної філології та мистецтвознавства ДНУ *І. Попова*. Відбулася прем'єрна демонстрація фільму “У всякого своя доля (до 90-річчя від дня народження Олеся Гончара)”, створеного фахівцями Інформаційного агентства та факультету української й іноземної філології та мистецтвознавства ДНУ, в якому особлива увага була звернена на досі не відомі сторінки з життя письменника, засвідчені його близькими та митцями-сучасниками, переосмислені й висловлені в його щоденниках та виступах погляди на українську культуру і шляхи її розвитку.

Робота пленарних і секційних засідань конференції була присвячена розгляду таких проблем: Гончар у силовому полі моносистеми соцреалізму; Компаративний вимір